

“ונתנו את הכסף המתכן על ידי עשי המלאכה המפקדים בית ה', ויוציאהו לחרשי העץ ולבונים העושים בית ה'... אך לא יעשה בית ה' סיפות כסף מזמרות חצצרות, כל כלי זהב וכלי כסף, מן הכסף המובא בית ה'”.

הרי שלא נשתמשו במעות אלו לעשיית כלי שרת, וכיצד מתיישים שני המקראות הללו?

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר: אכן לא עשו ממעות בדק הבית כלי שרת. אלא שתי נדבות עשה יהוידע, אחת לצורך בדק הבנין, ואחת לצורך כלי שרת.

וקרא דדברי הימים האומר שמשאר הכסף עשו כלי שרת מיירי באותם מעות שבאו מהנדבה שנעשתה לשם כלי שרת, ולא מנדבת בדק הבית האמורה בספר מלכים.

תני דבי רבי ישמעאל: לעולם יש לך לפרש יט-א ולומר שרק נדבה אחת היתה שם, ולבדק הבית. וממעות בדק הבית אין קונים כלי שרת.

ומה דכתיב בדברי הימים שהביאו את הכסף לצורך כלי שרת, היינו דוקא ממותר המעות. וכדכתיב התם “וככלותם הביאו... את שאר הכסף”. מאי “ככלותם” — לאחר שהתירו!

שמאותם מעות שנותרו ממלאכת הבנין מותר לקנות כלי שרת, כי “לב בית דין

ה. המנחות — היינו מותר מנחת חוטא, דאילו מותר מנחת נדבה של יחיד אינה הולכת לשופרות להקריב מהן קרבן ציבור, אלא מוסיף משלו ומביא מנחה אחרת.

ו. ועשירית האיפה שמקריב הכהן גדול בכל יום הקרויה “מנחת חביתין”. ואם הפריש מעות לעשירית האיפה של אותו יום וניתותרו מעות שוב אין יכול לצרפו למנחה של מחר, אלא נופלין המעות לשופרות, לצורך נדבת צבור.

אמר רבי יוחנן: הא דהווי ששה שופרות אין זה מפני הטעמים האמורים אלא על ידי [משום] שהנדבה מרובה — ריבו לה שופרות הרבה, ולא הניחו הכל בשופר אחד, כדי שלא יתעפשו המעות.

[סוגיא זו מתפרשת עפ”י גירסת הגר”א]

בזמן בניית בית ראשון עמד יהוידע הכהן הגדול לחזק את בדק הבית, ויעש ארון ליתן בתוכו את נדבות העם לצורך בדק הבית.

וכתיב בדברי הימים ב [כד יד] “וככלותם, הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף. ויעשהו כלים לבית ה', כלי שרת”.

ומבואר שבמותר המעות שאספו לבית ה' עשו כלי שרת.

דאילו במלכים ב [יב י] כתיב בענין זה:

רק ארבעה עורות, לעומת העורות המרובים שיקבלו שאר בתי האב. אבל לחולקים על חזקיה, שלא חוששים שיבואו לידי ריב, שפיר יש לומר שהיו שבעה בתי אב, ואחד מהם היה בשבת.

שופרות לשה בתי אב, וכיום השבת עבדו כולם בשוה [עיין רש”י שם] משום שביום השבת יש רק ארבעה כבשים, ואילו היה בית אב שביעי שהיה זמנו ביום השבת לא היה ביניהם שלום, משום שאותו בית אב שעבד בשבת יקבל

בית ה' ספות כסף מזמרות", אלא, "לעושי המלאכה יתנוהו"!

הדרן עלך פרק י"ג שופרות

פרק מעות שנמצאו

הלכה א מתניתין:

מעות שנמצאו בין הקופות שהיו במקדש, וכפי ששנינו בפרק שישי שהיו י"ג קופות.

אם נמצאו המעות בין קופה של שקלים המיועדת לקרבנות ציבור לבין קופה של נדבה המיועדת לנדבת יחיד [לפי שהיו עומדות שתי הקופות האלו זו אצל זו, כדמפרש בגמרא], ועתה מסתפקים אנו מאיזו קופה נפלו.

אם נמצאו קרוב לקופת השקלים מסתבר שמשם הגיעו, ויפלו לשקלים.

ואם נמצאו קרוב לקופה של נדבה, יפלו לנדבה.

ואם נמצאו בריחוק שוה, מחצה למחצה, יפלו לנדבה מספק, ובגמרא מפרש טעמא.

מעות שנמצאו בין קופה של מעות המיועדות לעצים לקופה של מעות המיועדות ללבונה:

אם נמצאו קרוב לעצים יפלו לעצים.

קרוב ללבונה יפלו ללבונה.

מחצה למחצה יפלו ללבונה מספק.

מתנה עליהן" שאם יוותרו יהיו לצורך כלי שרת. אך הכתוב בספר מלכים מיירי קודם שנותרו המעות, שאז יועדו כל המעות לעושי המלאכה, ולא לכלי שרת.

וקשיא על דרבי ישמעאל, הסובר שרק נדבה אחת היתה.

הא כתיב שם בספר מלכים: "ויקה יהודיע הכהן ארון אחד, ויקב חור בדלתו, ויתן אותו אצל המזבח בימין... ונתנו שמה הכהנים שומרי הסף את כל הכסף המובא בית ה'".

הרי שארון הנדבה הונח בפנים המקדש.

ומאידך כתיב שם בדברי הימים: "ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' — הוצא". ובהכרח ששני ארונות היו, אחד הונח בפנים אצל המזבח, ואחד הונח חוץ למקדש.

וכיון שמצינו ששני ארונות היו, מסתבר שלא היו שניהם מיועדים למטרה אחת, אלא אחד היה לנדבת בדיק הבית ואחד לנדבת כלי שרת. וכדאמר רבי שמואל בר נחמן, ותקשי לרבי ישמעאל.

ומשנינן: אמר רב הונא: אמנם שני ארונות היו, כדמוכחי קראי.

אולם שניהם שימשו לנדבת בדיק הבית. והוצרכו לעשות ארון נוסף בחוץ מפני הטמאים, שאינם יכולים ליכנס אל המקדש, הלכך הוסיפו ארון בחוץ.

ר"ח בשם רב יוסף אמר: מכאן יש ללמוד שנדבה אחת עשה:

דכתיב בספר מלכים ב [יב]: "אך לא יעשה

השורה, וכדתנן במשנה סוף פרק שישי, שקופת השקלים היתה ראשונה וקופת הנדבה אחרונה.

ואם כן, לא הוצרכה, לא היה לו צורך לתנא לכתוב "מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה", אלא "בין שקלים לקינים", בין קופת השקלים לקופת הקינים, שהן היו סמוכות.

אמר רבי אבון בשם רבי פנחס: לא היו הקופות נתונות בשורה. אלא כמין קובליים [עייגול] היו עשויין.

נמצא שקופת הנדבה, שהיא אחרונה, והיתה בסוף העיגול, היתה סמוכה לקופת השקלים, שהיתה הראשונה בעיגול, וכך היתה סמוכה לה.

ומבאר הגמרא הא דאמרינן שאם היו המעות מחצה למחצה והוי ספק השקול יפלו לנדבה:

אית דבעי מימר [יש שרצו לומר] בטעם הדבר שיפלו לנדבה, ולא ילכו אלו המעות לתרומת השקלים, כי שמא יהיה בהם יותר מכדי צורך הקרבנות, ואז יפלו לשיירי הלשכה, שבונים מהם חומת העיר.

ולכן יפלו המעות לנדבה, שהנדבה חמורה הימנה, שהנדבה לעולם לקרבנות אזלא.

ואית דבעי מימר [ויש שרצו לומר] בטעם הדבר שמעות שנמצאו במחצה למחצה יפלו לנדבה ולא לשקלים לקרבנות הציבור, כי אם באמת באו מנדבה שהביאם היחיד אי אפשר להקריב מהם לקרבנות הציבור, שאין מקריבין אותן אלא ממה שהובא בחובה על ידי הציבור.

משום שעצים הם רק מכשירי קרבן, ואילו לבונה היא עצמה קריבה על גבי המזבח.

מעות שנמצאו בין קופה של קינים [המיועדת ליולדות עניות וזבין ושאר מחוייבי קינים, שהיו מביאין שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת] לבין קופה המיועדת לגזלי עולה, שמהם הכל עולה].

נמצאו קרוב לקינים, יפלו לקינים. נמצאו קרוב לגזלי עולה, יפלו לגזלי עולה.

ואם נמצאו מחצה למחצה, יפלו לגזלי עולה, כיון שכך קרב הכל לעולה, שכולה כליל למזבח.

מעות שמצא אדם בכיתו בין קופה של חולין לקופה של מעשר שני:

נמצאו קרוב לחולין יפלו לחולין, קרוב למעשר שני יפלו למעשר שני, מחצה למחצה יפלו למעשר שני. שמספק מחמירין לנהוג בהן בקדושת מעשר שני.

זה הכלל: הולכין בספק אחר הקרוב אפילו לחקל, וכשנמצאו מחצה למחצה הולכין להחמיר.

גמרא:

והוינן במה ששינינו במשנה שנמצאו מעות בין קופת השקלים לקופת הנדבה:

הלוא לא היו קופות אלו סמוכות?

והגמרא סברה כי הקופות עמדו בשורה, זו אחר זו. ולפי זה קופת השקלים נמצאת בחזית השורה, ואילו קופת הנדבה בסוף

והרי זה דומה כמי שהפריש שקלו ומת.

וכמו דאמר רבי יסא: עד דאנא תמן, שמעית קל רבי יהודה שאל לשמואל [כשהייתי בבבל שמעתי קולו של רבי יהודה כאשר שאל את שמואל]: הפריש שקלו למחצית השקל ומת קודם שהגיע ללשכה — מה יעשו בו?

ואמר ליה, כי אותו השקל יפול לנדבה, ויקריבו ממנו עולה הבאה מנדבת יחיד, ולא ילך לשקלים. שאם כן נמצא קרבן ציבור קרב משקל שאינו בא בחובה. דכיון שמת, שוב אינו מחוייב במחצית השקל, ואין זה שקל הבא לחובה.

והכי נמי בשקל הנמצא, לא יפול שקל זה לשקלי ציבור, כי שמא בא הוא באמת מנדבה, ואינו כשר לשקלי קרבנות הציבור, שאין באין אלא מן החובה.

ואמרינן: מורת עשירית האיפה שלו, של כהן גדול, שהיה מקריב בכל יום מנחת חביתין [הבאה מעשרון, שהיה חוצהו, ומקריבו מחציתו בבוקר ומחציתו בערב], אם הפריש מעות לעשירית האיפה של היום ונתותרו — מה יעשה בהן?

רבי יוחנן אמר: לא יקריבום, אלא יוליכום לים המלח ואסור ליהנות מהן, ואם נהנה אינו מביא קרבן מעילה.

רבי לעזר אמר: יפלו לנדבה כדין מותר חטאת, דרחמנא קרייה למנחת חביתין "חטאת".

שנינו במשנה: מעות שנמצאו בין קנין לגוזלי עולה. מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה:

וקשיא על דין זה: וכי יתכן כי מעות שהופרשו לחטאת תהא קריבה מהן לעולה?! והרי יש לחוש שמא היו המעות מקופת הקינין, שקרבה מהן גם חטאת, ואיך עתה ינתנו לקופת גוזלי עולה, שהרי נמצא שקרבה עולה מדמי חטאת.

אמר חזקיה בשם רבי שמעון בן לקיש: כל הנותן מעות לקופות, על דעת בית דין הוא נותן.

ותנאי בית דין הוא על המותרות שנתותרו ממה שהופרש לקרבן חטאת, וכן על הספיקות שאין יודעין אם מחטאת הן או מעולה — שיקרבו לשם עולות.

ומקשינן תו: הלוא איכא למיחש שמא באו מעות הללו מקופת קיני חובה, שנתנה אשה יולדת מעותיה שם כדי שיביאו הכהנים בהן קן לחובתה. ואם יביאו בהן גוזלי עולה, נמצא שלא הביאה חובתה.

ואם כן האשה הזאת — כמה היא מתכפרת?

אמר רבי יצחק: אף זה תנאי בית דין הוא, שהמספק את הקינין להקדש מספק את הפסולות ואת האובדות.

כלומר, אותו אדם שקונה ממנו ההקדש את העופות לצורך קיני חובה, מקבל עליו אחריות לתת קינין תחת הקינין שנמצאו פסולות, וכן תחת דמי הקינין שנאבדו.

ואשה זו תתכפר באותו הקן שיספק זה תחת מעות אלו שנמצאו בין הקופות.⁽⁸³⁾

ומקשינן: מדוע תנן במתניתין רק דין מעות

83. המקדש דוד יב ח הוכיח מכאן [וכן מבואר בתוס' גיטין כח ב] שחטאת העוף הבאה על

ועיקר אכילת מעות מעשר שני היתה בבשר שלמים, שהיו קונים בהם בהמות, ומקריבים אותן לשלמים. משום שכל זמן שיש לאדם מעות מעשר שני אינו לוקח את קרבנותיו במעות חולין.

ומאחר שרוב הבהמות שבירושלים נקות מכסף מעשר שני, רוב המעות שנפלו מיד קוני הבהמות ונמצאו לפני סוחרי בהמה היו מעות מעשר. לפיכך, אזלינן בהו בתר רובא, ותלינן שכסף מעשר שני הם.

[ואף שאפשר שנפלו המעות מיד המוכרין לאחר שנקנו הבהמות מהם, וכבר נתחללו, מכל מקום ספק הוא, וספק איסורא לחומר].

ואם נמצאו המעות **בהר הבית**, לעולם הם בחזקת חולין. ואפילו בשעת הרגל, שמעות מעשר שני מרובות בירושלים יותר ממעות חולין, נמי אין לתלות שמעשר הן, לפי שאזלינן אחר רוב השנה, ותלינן שלא בימי הרגל נפלו, אלא בשאר ימות השנה, שבהם רוב המעות הן חולין.⁽⁸⁴⁾

ומעות שנמצאו בירושלים — **בשאר כל ימות השנה** הרי הן בחזקת חולין, לפי שבימות השנה רוב קוני הבהמות קונין מכסף חולין.

ואם נמצאו **בשעת הרגל** — **הכל מעשר**, לפי שרוב מעות שבירושלים בשעת הרגל, הן מכסף מעשר.

שנמצאו בין שקלים לנדבה, ובין עצים ללבונה, ובין קנין לגזולי עולה בלבד.

וכי לא צורכה דלא ליתני נוכי לא צריך לשנות גם] הדין בנמצאו מעות בין קטורת לעצים, ובין לבונה לזהב המיועד לכפורת?

ומשנינן: כל זה כלול בהא דתניתה בסופה [במה ששנוי בסוף המשנה]: זה הכלל: חולין אחר הקרוב. מחצה למחצה — להחמיר.

הלכה ב מתניתין:

מעות שנמצאו בירושלים לפני פהרי בהמה, לעולם הם בחזקת כסף מעשר שני, משום שרוב הבהמות בירושלים נקות מכסף מעשר שני.

פירות מעשר שני מותרים באכילה רק בירושלים. וכל מי שיש בידו פירות מעשר שני ואינו רוצה להעלותם לירושלים, יכול לחללם על מעות, ועל ידי כך נתפסת קדושת מעשר שני במעות, והפירות נעשים חולין. והוא מעלה את הכסף לירושלים, וקונה בהם דברי מאכל, ואוכלם בירושלים.

ולפי שלא היו מספיקים עולי הרגלים לאכול את כל מעות המעשר שני שבידם בעודם בירושלים, היו נותנים אותם לבני העיר תמורת איזו שהיא טובת הנאה, ובני ירושלים היו אוכלים אותם בקדושתם במשך כל ימות השנה.

לנו אך התכפרה.

84. הקשה קצות החושן [סימן ר] מדוע לא זכה הקדש במעות בקנין חצר. ותירץ שבשעת

הספק אינה רק כשהספק הוא בחטא אלא גם כשהספק הוא בכפרה, שהרי כאן יביאו על האשה חטאת העוף הבאה על הספק מפני שספק

מזבחי שלמים, שרוב בשר שבירושלים שלמים הוא [כדפרשנו לעיל גבי מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה.

זה וזה גם בשר הנמצא בעזרה וגם הנמצא בירושלים אינו קרב, כי שמא נפסל בלינה, דחיישינן שמא עבר לילה מהזמן שנשחט, ושוב אי אפשר להקריבו

וגם אינו נאכל, שמא עבר זמן אכילה, ונעשה נותר.

הלכך, **תעובר צורתו**. כלומר, יהוה את הבשר הזה, עד שיפסל ויהא נותר בודאי [וקרי ליה "עיבור צורה", שעל ידי השהיתו עוברת ומשתנית צורתו].

בשר הנמצא בעזרה, שהוא או עולה או חטאת — ישהנו לילה אחד, שזהו זמן אכילתו או הקרבתו, ואחר כך נעשה נותר.

ובשר הנמצא בירושלים, שאנו תולים שהוא זבחי שלמים — ישהנו שני ימים, ואזי נעשה נותר בודאי.

ולאחר השהיתו, **יצא** הבשר לבית השריפה, כדין קדשים פסולים, שדינם בשריפה.

אבל קודם לזמן זה אי אפשר לשורפו לפי שאינו ודאי נותר, ושמא הוּו קדשים כשרים, ואסור לשורפן.

והכא לא אזלינן אחר רוב ימות השנה ונימא חולין הן, לפי ששוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום מפני הטיט, ואם היו נופלות המעות קודם הרגל היו נמצאות בשעת הכיבוד וניטלות משם, הלכך תלינן דהשתא בשעת הרגל נפלו.

אבל הר הבית אינו עשוי להתכבד בכל יום, שאין שם צורך בכך לפי שמשופע הוא והרוח מכבדתו מעפרו. וכמו כן אין אדם נכנס לתוכו עם מעותיו, ואפשר שלא נפלו עתה אלא קודם הרגל.

ומשום כן אף אם נמצאו בו מעות בימות הרגל, חולין הם. משום שאזלינן בתר רוב ימות השנה, ותלינן שבהם נפלו המעות, והרי בשאר ימות השנה רוב המעות בירושלים חולין הם.

בשר שנמצא בעזרה, ומספקינן אם הוא בשר עולה וצריך להקטירו על מזבח או שמא בשר חטאת הוא, ונאכל — אם נמצא כשהוא מנותח **לאברים** ואינו חתוך לחתיכות, תלינן שהוא בשר **עילות**.⁽⁸⁵⁾

ואם נמצא כשהוא חתוך לחתיכות תלינן שהוא בשר **חטאות**. כי כל דבר הנאכל נחתך לחתיכות. ואילו העולה, הואיל וכולה לאישים, די לה לחותכה איברים איברים.

ואם נמצא בשר **בירושלים**, תלינן שהוא

85. התוס' במסכת חגיגה [כא א] הוכיחו מזה שלא נפסל הבשר שנאבד בהיסח הדעת שפסול היסח הדעת הוא רק באופן חיובי, שידוע ממנו ומסיח ממנו את דעתו, אבל זה שנאבד ולא ידע בו אדם לא נקרא היסח הדעת.

הנפילה עדיין לא התיימש המאבד, ו"באיסורא אתי לידיה" של הקדש, ולכן לא זכה ההקדש גם לאחר יאוש.

והקשה עליו האמרי משה [לז ד] והא הקדש אינו חייב בהשבת אבידה.

נפלו, שהרי אין אדם רשאי ליכנס לשם ומעותיו צוררין לו בסדינו.

אמר רבי בא אמר רבי חייה בשם רבי יוחנן: אף מעות שנטל הכהן מן הלשכה אינן קודש אלא חולין.

כי חזקה היא שאין הכהן הגזבר מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה. ונמצא שהמעות חולין הן ולא קודש.

שנינו במשנה: **בשר שנמצא בעזרה** — זה וזה תעובר צורתו, ויצא לבית השריפה:

קדשים שהסיחו דעת מהם הרי הם פסולים.

ואיכא מאן דאמר שהלכה זו היא "מעלה בקדשים", ואפילו יבוא אליהו ויאמר שלא נטמאו הקדשים במשך כל הזמן שהסיחו דעת מהם, אין שומעין לו להכשירם.

ולחך מאן דאמר, כיון שהוא פסול ישרף מיד.

ואיכא מאן דאמר שהוא פסול מספק, שמא נטמא.

ולדידיה אי אפשר לשורפו עד שתעובר צורתו.

וזהו דעת רבי לעזר בשם רבי הושעיא:

אמר רבי לעזר בשם רבי הושעיא: היפח הדעת בקדשים הרי הוא פסול, אך טעון עיבור צורה, שיפסל אחר שיעבור זמן אכילתו וייעשה נותר, ורק אחר כך הוא נשרף.

אמר רבי הושעיא: מתניתין אמרה כן

ולא תקשי לך: הואיל וזה וזה לשריפה אזיל — מה נפקא מינה אי הוי עולה או חטאת?

יש נפקא מינה: כהן האוכל עולה לוקה, הואיל ודינה שתוקרב כליל למזבח. ואילו כהן האוכל חטאת אינו לוקה, שאדרכה, דינה הוא להיאכל על ידי הכהנים.

ובין חטאות ועולות לבין שלמים יש נפקא מינה: אם להשהותן יום אחד או יומיים קודם שיוציאן לבית השריפה.

ואם נמצא בשר בנבולין, בכל מקום מחוץ לירושלים — אם היה מנותח לאברים הרי הוא בחזקת נבילות. שכך הדרך, שחותכין הנבילות לאברים, ומשליכין ברחובות כדי שיאכלום הכלבים.

ואם היה חתוך לחתיכות — הרי הן מותרות. שאין דרך לחתוך לחתיכות קטנות אלא את הכשירות כדי למוכרן או לתת אותן לקדירה.

^{י"ט-ב} ובשעת הרגל, שהבשר מרובה, ואין חותכין הבשר לחתיכות קטנות, אלא מבשלין אותו אברים אברים — אף אם מצא חתיכות הבשר כשהן מנותחות לאברים, הרי הן מותרות.

נמרא:

שנינו במשנה: מעות הנמצאות בהר הבית הרי הן בחזקת חולין.

ומקשינן: לא צורכה וכי לא היה צריך התנא לומר ההיפך: דלא יהיה בהר הבית אלא מעות שהן קודש?!

שהרי מעות אלו ודאי מתרומת הלשכה